

การศึกษาทัศนคติด้านแรงจูงใจและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อชุมชนชาววัดมหานาราม
เกี่ยวกับวัตถุมงคลของวัดมหานาราม จังหวัดอุบลราชธานี
มนศักดิ์ มหิงษ์^{1*} ปณิตา สดมพฤษ²

An Investigation into Motivational Attitudes and Key Factors Influencing
the Wat Mahawanaram Community's Perception on Amulets of Mahawanaram
Temple in Ubon Ratchathani Province

Manasak Mahing^{1*} Panita Sadompruek²

Received 25/04/2024 Revised 31/07/2024 Accepted 30/08/2024

<https://doi.org/10.60101/jla.2024.5.2.4786>

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวชุมชนวัดมหานารามที่มีต่อวัตถุมงคลของวัดมหานาราม และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยึดถือวัตถุมงคลของวัดมหานาราม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนวัดมหานาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีอายุระหว่าง 15 – 80 ปี จำนวน 50 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงจากกลุ่มเดียวกัน จำนวน 10 คน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล พบว่า ทัศนคติด้านแรงจูงใจของชุมชนเกี่ยวกับการครอบครองวัตถุมงคล ประกอบด้วย เหตุผล ได้แก่ 1) การมีวัตถุมงคลเพื่อส่งเสริมกำลังใจให้ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจการค้า ความสมหวังในอาชีพการงาน และความต้องการสมหวังในชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) พุทธศัปปิณพัสัณณพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง โดยมีกลุ่มนักสะสม วัตถุมงคลที่เก็บเป็นการอนุรักษ์เพื่อสร้างรายได้จากการจำหน่ายเกี่ยวกับพุทธศิลป์ 3) ความเชื่อถือจากเรื่องเล่าผ่านประสบการณ์ คนในชุมชนเพื่อสร้างการสนับสนุนต่อวัตถุมงคลในนามพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลในการตัดสินใจนับถือ วัตถุมงคลของวัดมหานาราม ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม บริบทชุมชนมีความศรัทธาต่อพระเจ้าใหญ่ อินทร์แปลง ซึ่งชุมชนถือว่าเป็นลูกหลานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ห้ามผิดศีลธรรม เพื่อเป็นการจัดการชุมชนและสังคมให้สงบสุข 2) ผลิตภัณฑ์วัตถุมงคลมีความงามทางศิลปะล้ำค่า โดยกำหนดรูปพระพุทธรูปปางมารวิชัยบนฐานดอกบัวมักผลิตเป็น เหรียญทรงกลม รี สีเหลี่ยม กลีบบัว เสมอ เนื้อเงิน ทองคำ รถม้า นวะ ทองแดง 3) ปัจจัยด้านราคาและช่องทางจำหน่าย ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย โดยพิจารณาจากสภาพความสมบูรณ์ของเหรียญที่ไม่มีตำหนิ อายุการใช้งานและ ร่นการผลิต ข้อเสนอแนะ ควรศึกษาวัตถุมงคลเชิงกลไกธุรกิจและการแลกเปลี่ยนเชิงอำนาจ

คำสำคัญ : ทัศนคติชุมชน แรงจูงใจ ความเชื่อ วัตถุมงคล วัดมหานาราม

¹ วิทยาลัยโทธิขาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Bodhivijjalaya College Srinakharinwirot University E-mail: manasak@g.swu.ac.th

² ฝ่ายกราฟิกดีไซน์ บริษัท คุณมีเอเล่ท์ จำกัด

Graphic Design Department, KHUNMEE HEALTH CO., LTD.

* Corresponding author e-mail: manasak@g.swu.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to investigate the attitudes of the Wat Mahawanaram community members towards of amulets of Mahawanaram Temple and to analyze the factors influencing their adherence to these amulets of Mahawanaram Temple, Ubon Ratchathani province. The study employed a qualitative research, collecting data through interviews with 50 community members aged 15 - 80 living in the Wat Mahawanaram community, Mueang District, Ubon Ratchathani. In-depth interviews were also conducted with 10 selected participants from the same community. For data analysis, methodological triangulation was applied in the collection methods. The findings revealed that the community's motivational attitudes towards possessing amulets were based on the following reasons: 1) Sacred objects are believed to inspire confidence and success in business and trade, career fulfillment, and an overall improved quality of life. 2) The artistic value of the Buddha image known as Phra Chao Yai In Plaeng appeals to collectors who preserve these amulets as a form of conservation while also generating income through the trade of Buddhist art. 3) The abundance of anecdotal evidence and personal experiences within the community has fostered support for the sacred relics associated with the Phra Chao Yai In Plaeng Buddha statue. The key factors influencing the community's decision to venerate sacred relics included three areas: (1) Social factors; the community's faith in Phra Chao Yai In Plaeng as a spiritual protector reinforces moral conduct and promotes peace and order withing the community. (2) Artistic craftsmanship; the amulets, inspired by the Lan Chang art style, feature depictions of the Buddha in the Maravijaya posture on a lotus base. They are produced in various forms such as round, oval rectangular, petal-shaped, and shield-shaped medallions, made from materials like silver, gold, black oxide, navaloha, and copper. (3) Economic and market factors; pricing and distribution depend on buyer-seller satisfaction, with considerations given to the condition of medallions (no defects), age, and production series of the medallions. The study recommends further research on amulets from the perspectives of business mechanisms and power exchange.

Keywords: community attitudes, motivation, beliefs, amulets, Mahawanaram temple

บทนำ

สังคมดั้งเดิมในดินแดนสุวรรณภูมิก่อนมีการนับถือพระพุทธศาสนา ผู้คนในดินแดนแห่งนี้มีความเชื่อเรื่องผี เทพเจ้า ไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อท้องถิ่น และลัทธิศาสนาพราหมณ์อื่นๆ ที่เดินทางเข้ามา มีอิทธิพลอยู่ก่อนอีกประการหนึ่ง การเข้ามาของพระพุทธศาสนาในยุคหลังแบบนิกายเถรวาทไม่ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตและความเชื่อดั้งเดิมแต่อย่างใด แต่กับผสมผสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธศาสนาที่หัวใจคือพระธรรมคำสอน พระไตรปิฎก กับรูปแบบพิธีการปฏิบัติบูชาอย่างอื่น จนเป็นพิธีกรรมทางศาสนาของไทย พระพุทธศาสนามีแนวทางการดำเนินชีวิตให้ตั้งมั่นด้วยสติและความไม่ประมาท สอดคล้องกับลักษณะพึงปฏิบัติทางวัฒนธรรมไทย

พระพุทธศาสนาได้กระจายตัวอยู่ในเมืองสำคัญ ๆ ของประเทศ นับตั้งแต่ชุมชนดั้งเดิมเป็นต้นมาและปรากฏอยู่อย่างยาวนาน โดยมีอาณาจักรอันรุ่งโรจน์ เช่น อาณาจักรอีสานปุระ อาณาจักรเจนละ อาณาจักรศรีโกษบูรณ์ และอาณาจักรล้านช้าง เป็นต้น การสืบสานพระพุทธศาสนาในรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีกลายเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ดินแดนอีสานที่ยังคงสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมผ่านการปฏิบัติกลุ่มคนต่าง ๆ จนถึงวันนี้ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่พระพุทธศาสนาได้ปรากฏอยู่อย่างยาวนาน มีพุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญต่อวัดสำคัญและองค์พระปฏิมากรประธานประจำสถานที่นั้น ๆ ซึ่งวัดมหาวนาราม เป็นพระอารามหลวงแห่งหนึ่งซึ่งเป็นวัดสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีประวัติความเป็นมาในการสร้างสมัยรัชกาลที่ 3 ปี พ.ศ. 2488 เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ก่อน ปัจจุบันตั้งตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ชุมชนมักเรียกว่า

“วัดป่าใหญ่” ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล เดิมทีเรียกว่า “วัดหลวง” ยกฐานะเป็นวัดชื่อว่า “วัดป่าหลวงมณีโชติศรีสวัสดิ์” ในปี พ.ศ. 2521 ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง ปัจจุบันมีอายุมากกว่า 200 ปี มีความสำคัญของพระอารามได้ประดิษฐานพระเจ้าใหญ่ อินทร์แปลงเป็นพระประธาน หรือในภาษาไทยอีสานเรียกว่า “อินแปลง” มีการสร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีซุ้มเรือนแก้ว หน้าตัก 3 เมตร และสูง 5 เมตร ศาสนิกชนจังหวัดอุบลราชธานีให้ความเคารพสักการะองค์พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเป็น พระคู่เมือง (ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม และคณะ, 2562)

วัดมหานารามได้จัดสร้างวัดมุงคลหลากหลายรูปแบบ มีจุดประสงค์เพื่อน้อมรำลึกถึงพระศาสดา โดยมีรูปแบบเป็น พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงในวัดมุงคลและอีกประการหนึ่งรายได้เพื่อบำรุงพระอาราม การจัดสร้างวัดมุงคลแต่ละรูปแบบ ล้วนมีความหมายและความเชื่อที่แตกต่างกันไป วัดมุงคลเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจทางศาสนาเท่านั้น แต่ยัง สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อ และธุรกิจการค้าวัดมุงคลอีกด้วย ทศนคติของชาวพุทธชุมชนวัดมหานารามที่มีต่อ วัดมุงคลรูปแบบต่าง ๆ มีเหตุผลที่ทำให้เกิดความศรัทธาในวัดมุงคล ทางกลับกันวัดมุงคลมีบทบาทต่อชีวิตของชาวชุมชน ในแง่ของการสร้างคุณธรรมประจำใจ ความสงบสุข หรือการสร้างรายได้ได้อย่างไร (พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ, 2564)

การศึกษาทศนคติด้านความเชื่อและปัจจัยที่สำคัญส่งผลให้เกิดการยึดถือบูชาวัดมุงคลของวัดมหานาราม จังหวัด อุบลราชธานี จากพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาหรือมีค่านิยมในวัดมุงคลในเรื่องนี้ด้วยความสำคัญอย่างไร ผลการศึกษาครั้งนี้อาจสร้าง ประโยชน์ต่อความเข้าใจในค่านิยมทางสังคมที่ชุมชนในบริบทวัดสำคัญต่าง ๆ ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ใกล้เคียงกัน ดังนั้น ความผูกพัน ด้วยความเชื่อโดยมีวัดมุงคล จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยแสดงมิติความศรัทธา รายได้ การสะสมวัดมุงคล และ ส่งเสริมคุณธรรมจากผู้ถือครอง การวิจัยจึงศึกษาความสัมพันธ์ทางทศนคติและปัจจัยของชุมชนเกี่ยวกับสิ่งบูชาวัดมุงคล เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทศนคติของชาวชุมชนวัดมหานารามที่มีต่อวัดมุงคลของวัดมหานาราม จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยึดถือวัดมุงคลของชุมชนวัดมหานาราม จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีการวิจัย

การวิจัยการเข้าถึงข้อมูล (Data Access Research) ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ระยะที่ 1 เก็บรวบรวมจากเอกสาร ตำรางานวิจัย งานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ข้อมูล ตลาดกลุ่มพระเครื่อง

ระยะที่ 2 ติดต่อประสานงานผู้นำชุมชนเพื่อดำเนินการงานศึกษาภาคสนามข้อมูลชุมชนวัดมหานาราม และบริเวณ โดยใกล้เคียง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรให้ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 50 คน โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้มีสัญชาติไทย อาศัยอยู่ในบริเวณ ชุมชนวัดมหานาราม อย่างน้อย 5 ปี ศาสนาพุทธ มีอายุระหว่าง 15-80 ปี สุขภาพแข็งแรง มีความเกี่ยวข้องในประเด็นที่มี ความรู้เรื่องพื้นที่ชุมชนและเป็นผู้ใช้พระเครื่องหรือสะสมเครื่องรางของวัดมหานาราม และเสียสละเวลาในการให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน โดยคัดเลือกจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างจาก 50 คน โดยเป็นผู้มีประสบการณ์ เชิงลึกเกี่ยวกับการสร้างพระเครื่องและมีบทบาทอยู่ในกลุ่มผู้นิยมในพระเครื่องและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสมาชิกของชุมชนวัดมหา นาราม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มร้านค้าเครื่องรางของขลัง กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มนักสะสมพระเครื่อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบข้อมูลทบทวน ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาและเนื้อหาที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การวิจัย ค้นหาจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย หนังสือ วารสาร รายงานวิจัย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์

2. ข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรที่กำหนด และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล (Prolonged Engagement) การจด บันทึกลง เพื่อหาข้อมูลทศนคติด้านแรงจูงใจและปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการใช้พระเครื่องของชุมชน ใช้เทคนิควิธีการ Snowball

Sampling และ Focus Group เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ และมุมมองของผู้เข้าร่วมจากชุมชน จากจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน แบบสัมภาษณ์มีแนวคำถาม (Guideline)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบคติชน (Folklore Analysis) วิเคราะห์แนวคิดเพื่อนำมาใช้ในการอธิบายผลการศึกษาในปรากฏการณ์และการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulate) ที่เกิดขึ้น อีกทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

1. แนวคิดความเชื่อเครื่องรางของขลัง อธิบายถึง การที่มนุษย์ต้องอยู่กับความเชื่อโดยมีความผูกพันและมีอาจขาดความเชื่อได้ และสร้างให้มนุษย์มีความสบายใจจนไปสู่ความสำเร็จ โดยนำมาใช้ในการอธิบายข้อค้นพบในการลงภาคสนามวิจัยในเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ชุมชน โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องราง ของขลัง แบบต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการผลิตขึ้นจากวัดมหานาราม (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, ม.ป.ป.)

2. แนวคิดพุทธพาณิชย์ อธิบายถึง วัดอุ้มงคการผลิตเพื่อแสวงหาผลกำไรและผลประโยชน์ โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนสินค้า จนถึงความคิดความเชื่อในศาสนาที่ถูกแลกเปลี่ยนความศรัทธาผ่านเงินตรา พุทธพาณิชย์มีวิธีการในการสร้างคุณค่าและความต้องการให้กับผู้ที่มีความเชื่อและศรัทธา การบริการพุทธพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพจะนำมาซึ่งรายได้อย่างมากมาย โดยนำไปใช้ในการศึกษาพระเครื่องที่เกิดขึ้นจากการผลิตของวัดมหานาราม จังหวัดอุบลราชธานี (พระครูใบฎีกาหวัดศักดิ์ ไต้ศรีโคตร, ส่งสุข ภาแก้ว และพัชรีย์ สายบุญเย็น, 2563)

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ อธิบายถึง บุคคลได้รับมาจากเงื่อนไขของอิทธิพลทางสังคมและพื้นฐานของการจิตใจที่ต่างกัน จะมีความแตกต่างกันในด้านลักษณะเชิงคุณภาพและการแสดงออก คือ (1) การทำตาม เมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นด้วยหวังว่าจะได้รับรางวัลหรือหลีกเลี่ยงการลงโทษซึ่งจะถูกควบคุมโดยบุคคลหนึ่งหรือ กลุ่มบุคคล (2) การถอดแบบ เมื่อบุคคลนั้นยอมรับความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล เนื่องจากมีความคิดเห็นที่ตรงกันจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่พึงพอใจ ซึ่งการถอดแบบจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเพื่อให้ได้รับสิ่งล่อใจภายนอก หรือ เพื่อให้พึงพอใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นลักษณะการถอดแบบจึงคล้ายคลึงกับการยอมทำตาม แต่ทัศนคติที่ได้รับจากการถอดแบบแตกต่างจากทัศนคติที่ได้รับจากยอมทำตาม เพราะเกิดจากการยอมรับความจริง ไม่ใช่เพราะอิทธิพลจากภายนอก (3) การยอมรับเป็นส่วนตน เมื่อบุคคลยอมรับความคิดเห็นของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพราะมีความคิดเห็นสอดคล้องกับค่านิยมของบุคคลนั้น โดยนำมาอธิบายทัศนคติจากการสัมภาษณ์ข้อมูลของทุกกลุ่มที่แสดงผลจากการเก็บวัดอุ้มงค เครื่องราง ของขลัง การรักษาสุขภาพ การเก็บสะสมดังกล่าว และพวกเขาสามารถอธิบายให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจว่าเครื่องรางไ้มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตเขาและคนที่เกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญ (Kelman, 1979)

ขอบเขตการวิจัย

ด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ชุมชนวัดมหานาราม ตำบลในเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ด้านเวลา ตั้งแต่เดือนเมษายน - สิงหาคม 2566

ด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ศึกษาทัศนคติของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการนับถือพระเครื่อง พระประจำเมืองโดยมีส่วนร่วมกันระหว่างแนวทางหรือนับถือและบริบทของการมีพระเครื่องในชุมชน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ทัศนคติของชาวชุมชนวัดมหานาราม ที่มีต่อวัดอุ้มงคของวัดมหานาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ทัศนคติชุมชนวัดมหานาราม หมายถึง การเชื่อมโยงถึงความคิด ที่สัมพันธ์กับความเชื่อและพฤติกรรมของกลุ่มคนในชุมชนต่อเรื่องราว เหตุการณ์ โดยมีบุคคล สถานที่ หรือประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทัศนคติชุมชนมักเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ อาทิ ประสบการณ์ร่วม ค่านิยมร่วม วัฒนธรรมประเพณี และสภาพแวดล้อมทางสังคม มี 3 ประการ

1.1 วัดทุมมงคลมีส่วนสร้างขวัญกำลังใจ

ทัศนคติของคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการบูชาวัดทุมมงคลโดยสิ่งที่เคารพนับถือเป็นวัดทุมมงคล รูปแบบเหรียญพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง โดยพบหลายรุ่นจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง ความศรัทธาของกลุ่มคน มีความต้องการวัดทุมมงคลไว้เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทัศนคติชุมชนกรณีนี้แสดงพฤติกรรมของกลุ่มคนในชุมชนที่มีต่อเรื่องราว เหตุการณ์ ถึงบุคคลที่บูชาวัดทุมมงคลเป็นแนวคิดร่วม สิ่งที่คาดหวังในการนับถือวัดทุมมงคลเพื่อต้องการประกอบหน้าที่การงาน การค้าขาย เริ่มต้นธุรกิจกำลังศึกษาอยู่ ต้องการโชคลาภ มีความปรารถนาในความสำเร็จต่าง ๆ เครื่องรางของขลังที่เขابูชาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคอยสร้างขวัญกำลังใจ ให้ความสบายใจ แก่ผู้ที่ยังไม่มีความมั่นคงทางด้านจิตใจจากสภาพแวดล้อม สังคม ด้วยเหตุนี้ผู้บูชาจึงเกิดความต้องการ และเมื่อได้รับการกระตุ้นจากการเห็นคนรอบข้างบูชา มีคนแนะนำ เกิดกระแสนิยม จึงส่งผลให้เกิดความต้องการที่จะครอบครองวัดทุมมงคลและเครื่องรางของขลังเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจหรือสำหรับป้องกันจากความกลัว

ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ออกนาม อายุ 63 ปี ผู้ค้าขายวัดทุมมงคล กล่าวถึงความเชื่อมั่นนับถือ คนเรากล้ามีกำลังใจทุกอย่างมันขึ้นอยู่กับกำลังใจมันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เลยเกิดพลัง เกิดความเชื่อ มีหลวงพ่อ (พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง) ทำให้โชคดียิ่งเลยเป็นความเชื่อ แต่เราเชื่อและศรัทธา บางทีขอปู่ซื้อลอตเตอรี่แต่ไม่เคยถูกหายนะแต่อยู่กับปู่ก็ทำบ้าง แต่ก็ได้มาสองตัวสามตัวท้ายลอตเตอรี่ แต่เราก็ทำบุญถวายวัดด้วยนะมันเป็นของคู่กัน เพราะทุกคนอยู่กับการสร้างกุศล วัดทุมมงคลขึ้นชื่อว่าพระเขาก็ต้องการพลังบุญจาก ต้องทำความดี แล้วทำไมต้องมีความเชื่อ ทำไมต้องมีความฝัน เพราะฉะนั้นรศวรรค์มีจริง เพราะเราเชื่อบางครั้งเราหลับฝันเกิดนิมิต เราเชื่อว่าโลกวิญญานมีจริง สิ่งที่มีจริงไม่เห็นมีจริง สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริง บุญคุณพ่อแม่มีจริง บุญคุณครูบาอาจารย์มีจริง ใครทำดีและกตัญญูต่อเวทิจะไม่ตกต่ำ มันเป็นความเชื่อของคนไทยอย่างนี้มาตลอด (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, 2566)

ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ออกนาม อายุ 58 ปี ผู้ค้าขายวัดทุมมงคล คนที่ห้อยพระ หนึ่งต้องศรัทธา ต้องมีความเชื่อมาจากสิ่งที่เราไม่เชื่อสิ่งกลับ พอเราไม่เชื่อเราก็เกิดความไม่เชื่อในเรื่องของจิตวิญญาน แต่พอเราเชื่อมันก็มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เรารู้สึกปลอดภัยกับสิ่งที่เรากลัว มันมีวัดทุมมงคลหลากหลาย อย่างเช่น พระเครื่อง เครื่องรางของขลัง พอถึงสำคัญ วัดทุมมงคลของอาจารย์ท่านใดดัง มีชื่อเสียง และใช้อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้จริง มันก็จะมีเขาหาบูชากันในสนามพระ อันนี้คือแรงจูงใจความเชื่อเรื่องห้อยพระมาก่อนมันก็ช่วยเราได้ นี่ก็คือมุมมองของคนเล่นพระ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, 2566)

ทัศนคติชุมชนที่เกี่ยวกับการบูชาวัดทุมมงคลและเครื่องรางของขลัง เกิดขึ้นจากความต้องการที่พึ่งพาทางด้านจิตใจของผู้ที่บูชาวัดทุมมงคล เช่น ผู้ที่บูชาต้องการที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในหน้าที่การงาน การเรียน ขอโชคลาภ ดลบันดาลให้การดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จ เพื่อหวังให้อนาคตประสบแต่ความเจริญรุ่งเรือง มีความต้องการพกพาปกป้องจากภัยอันตรายจากสิ่งที่ผู้บูชากลัวจะประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ ตามแนวคิดของ จรัส พยัคฆราชศักดิ์ (ม.ป.ป.) แนวคิดการที่มนุษย์ต้องอยู่กับความเชื่อโดยมีความผูกพันและมีอาจหาความเชื่อได้ ทั้งนี้เพื่อให้วัดทุมมงคลที่เขابูชาเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ให้ความสบายใจ ให้ความมั่นคงทางด้านจิตใจ ด้วยเหตุนี้ผู้บูชาจึงเกิดความต้องการจะมีวัดทุมมงคลไว้ครอบครองเมื่อได้รับการกระตุ้น การแนะนำ ความนิยม ส่งผลทางด้านความต้องการมากขึ้น

1.2 พุทธศิลป์พิมพ์ลักษณ์พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง

ชุมชนวัดมหานารามมีความศรัทธาต่อพระเจ้าอินทร์แปลง ด้วยสิ่งเคารพสักการะเป็นพระคู่บ้านคู่เมือง วัดสร้างสิ่งตัวแทน โดยผลิตเหรียญพระเครื่องในนาม “พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง” ซึ่งเป็นพระปฏิมากรประจำวัดมหานาราม ลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยม ประทับนั่งขัดสมาธิอยู่บนฐานดอกบัวพร้อมมีซุ้มเรือนแก้ว องค์พระหน้าตัก 3 เมตร ความสูง 5 เมตร ก่ออิฐถือปูนและปิดทอง เป็นศิลปะล้านช้าง เหรียญที่นำมาจัดสร้างเป็นการใช้ลักษณะพิมพ์ลักษณ์ของพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงเป็นองค์ประกอบสำคัญของเหรียญ มีหลายรูปแบบ เช่น ทรงรี ทรงรูปไข่ ทรงกลม ทรงสี่เหลี่ยม ทรงกลีบบัว ทรงโล่ และทรงใบเสมา เรียกว่าเป็น พระเครื่องสำคัญของวัดมหานาราม จังหวัดอุบลราชธานี พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงสำหรับทัศนคติชุมชนถือว่าเป็นพระประธานศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลต่อความเข้าใจและศรัทธาในการสร้างวัดทุมมงคลรุ่นต่าง ๆ ที่มีขึ้นมากมาย เมื่อมีการสร้างจำนวนมากจึงเกิดความสัมพันธ์กับกลุ่มนักสะสมพระเครื่องที่สะสมจากความเชื่อ โดยเฉพาะการยึดถือต่อองค์พระเจ้าอินทร์แปลง กลุ่มนักสะสมจึงเป็นลักษณะสังคมเฉพาะ การสะสมทำให้สร้าง

มูลค่าเพิ่มในวัดมุงคล กลุ่มคนสะสมสามารถกำหนดกลไกการค้าขายวัดมุงคลได้ กลุ่มสะสมมีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพุทธศิลป์ของทางวัด ทำให้มีคุณค่าต่อวัดมุงคล ในบางรุ่นมีความต้องการสูง ต้องเป็นรุ่นที่หายาก ผลิตน้อยชิ้น และสะสมบรรจุในบางรุ่นอาจมีความพิเศษทำให้เป็นข้อกำหนดราคาพระเครื่อง นักสะสมหลายรายมีเป้าหมายในครอบครองที่ต้องการให้มีเหรียญพระเจ้าใหญ่อินทร์แปงครบทุกรุ่น ซึ่งจะทำให้ตนเองเป็นผู้สำคัญของกลุ่มมากขึ้น ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนมีกลุ่มนักสะสมมีรุ่นเก่าและมีรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นเป็นตลาดพระเครื่อง เมื่อมีการค้าขายเกี่ยวกับวัดมุงคล อาจจะเป็นการกำหนดหลักการของการรับซื้อให้เป็นบรรทัดฐานเฉพาะการรับซื้อ ได้แก่ หลักการพิจารณาวัตถุมงคลจากร่องรอยตำหนิที่เกิดขึ้นจากลักษณะการสร้างจากรุ่นนั้น ๆ ควรมีสภาพการใช้งานที่พอรับได้แต่ไม่ควรวางเลือนจนไม่สามารถเห็นรายละเอียดได้ เหรียญคงสภาพความสวยงามลายเส้นชัดเจนทั้งสองหน้า บางรุ่นเป็นชิ้นงานสร้างคุณค่า ไม่มีการผลิตเพิ่มกลายเป็นการสร้างมูลค่าหายาก มีมูลค่ามากในการสะสม

เมื่อการศึกษาพื้นที่ชุมชนวัดมุงคลในพื้นที่เพื่อหาทัศนคติของคนชาวชุมชน โดยมีพระเครื่อง-วัตถุมงคลที่มีอายุมานับแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ทัศนคติที่ชุมชนเชื่อในเรื่องอำนาจนิยมที่มาจากอำนาจในพระพุทธรูป และความคิดดีสิทธิ์เข้มแข็ง ซึ่งมีทัศนคติที่ต้องมีองค์ประกอบสำคัญคือการสร้างโดยการนั่งปรก (บริกรรมอธิษฐาน) โดยพระสงฆ์ที่ยึดถือและเรียกว่าครู-อาจารย์ (พระเกจิ) ที่ทำพิธีนั้น ๆ เมื่อพระอาจารย์ชื่อดังปลุกเสก วัตถุมงคลและเครื่องรางชนิดนั้นจะนิยมเป็นพิเศษ แต่หากวัตถุมงคลและเครื่องรางชนิดนั้นมีอายุเก่าแก่และมีสภาพการใช้งานเกิดร่องรอยตำหนิ รอยขีดข่วนก็ตามแต่เมื่ออยู่ในช่วงอาจารย์นั่งปลุกเสกก็มีความนิยมสูง อีกทั้งยังมีการพิจารณาวัตถุมงคลเพิ่มเติมมีหลักสำคัญคือดูที่การผลิตในแต่ละยุคสมัย เช่น สมัยลพบุรีและสมัยอยุธยาใช้วัสดุประเภทดินผง โลหะสำริดสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้มีความรู้บางประการเกี่ยวกับการใช้วิธีการหลอมหล่อโลหะจากชาวตะวันตก สร้างความนิยมที่ใช้วัสดุในการสร้างเหรียญด้วยโลหะธาตุต่าง ๆ จนโลหะที่เป็น ประเภทแร่เงิน ทองแดง และทองคำ เป็นต้น แต่ยังคงมีเอกลักษณ์ทางศิลปะในเหรียญอยู่ ทำให้เกิดความแตกต่างกันกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละรุ่น การใช้วัสดุยังสามารถกำหนดมูลค่าของเหรียญได้ทำให้มีมูลค่าราคาสูงถ้าผลิตจากโลหะมีค่า เช่น ทองคำ เงิน หรือการกำหนดจำนวนการผลิตไม่มาก ส่งผลต่อความต้องการสะสมและเพิ่มความต้องการ

ทัศนคติชุมชนจากผู้บูชาวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง มักสะสมด้วยความเชื่อความศรัทธาเป็นการสะสมในเชิงพุทธศิลป์ ซึ่งการสะสมประเภทนี้เป็นการสร้างทรัพย์สินมรดกของส่วนบุคคล อีกประการหนึ่งสามารถนำไปขายต่อในตลาดพระเครื่องได้ การสะสมเหรียญที่ผลิตจากวัดมุงคลตามวัดมุงคล ตามที่ พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ได้ศรีโคตร และคณะ (2563) อธิบายถึง วัตถุมงคลการผลิตเพื่อแสวงหาผลกำไรและผลประโยชน์ โดยใช้เงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนสินค้า จนถึงความคิดความเชื่อในศาสนาที่ถูกแลกเปลี่ยนความศรัทธาผ่านเงินตรา ปัจจุบันยังมีการผลิตตามความศรัทธาทางสังคม เช่น การสร้างพิมพ์ท้าวเวสสุวรรณกับพระเจ้าใหญ่อินทร์แปง ในเหรียญ เหรียญรูปลายยันต์มุงคล เป็นต้น ทัศนคติชุมชนที่มีบริบทเป็นชาวพุทธและอยู่บริบทพื้นที่ของวัดสำคัญจังหวัดอุบลราชธานี มีส่วนส่งเสริมความนิยมในพระเครื่องเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 1 พระเจ้าใหญ่อินทร์แปง รูปทรงรีเนื้อวะโลหะ รูปแบบจั่วสมค่อเนื้อเงิน และเหรียญท้าวเวสสุวรรณ
ที่มาภาพ: ปณิตา สดมพฤษ์ (2566)

1.3) ความเชื่อถือเกิดจากเรื่องเล่าในชุมชน

ทัศนคติความนิยมพระเครื่องมาจากองค์ประกอบของเรื่องราวผู้มีประสบการณ์ปฎิหารย์ที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของชุมชนวัดมหาวนาราม ดังนั้นเรื่องเล่าในชุมชนจึงใช้การอธิบายในแบบการศึกษาคติชน และเพื่ออธิบายเรื่องราว ความเชื่อ ประเพณี และรูปแบบการแสดงออกทางวัฒนธรรมถ่ายทอดกันมาในหมู่ชน โดยเน้นเรื่องราวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และภูมิปัญญาชุมชน คติชุมชนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมเอกลักษณ์ ความผูกพัน และความสามัคคีของชุมชนดังกล่าวไว้ ชุมชนวัดมหาวนารามนับถือพระพุทธศาสนาโดยแสดงออกทางจากคตินิยมของชุมชนที่มองเห็นว่าพระเครื่องคือสิ่งมงคลที่ต้องบูชาสักการะ ในระดับปัจเจกชนมีการนับถือพระเครื่องและพกพาอยู่กับตนเองอย่างเป็นปกติ

ความเชื่อและความศรัทธาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนวัดมหาวนารามแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่พกพาวัตถุมงคลพบปฎิหาริย์จากวัตถุมงคล และกลุ่มไม่เคยพบปฎิหาริย์ แต่อย่างไรก็ตามเพื่ออธิบายทัศนคติด้านแรงจูงใจมีลักษณะร่วมสำคัญของคนสองกลุ่มคือ ความนิยมมาจากความเชื่อว่า พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงมีความศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจทางพุทธคุณ ความเชื่อในเรื่องการทำบุญแล้วได้บุญ กฎแห่งกรรม กรรมสนองต่อผู้กระทำตนไม่ดี วัตถุมงคลจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดกำลังใจ ความสบายใจ และสิ่งเตือนสติในการดำรงอยู่ในศีลธรรมที่ถูกต้อง

เรื่องเล่าจากชุมชน (narrative) เกี่ยวกับการครอบครองวัตถุมงคลพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง มีส่วนสำคัญการสนับสนุนความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนจากประสบการณ์ ดังตัวอย่างข้อมูลจากประสบการณ์ผู้ให้ข้อมูลชุมชน

ผู้ไม่ประสงค์ออกนามอายุ 60 ปี อาชีพค้าขายและผู้สนับสนุนกิจกรรมชุมชน กล่าวถึง ประสบการณ์ปฎิหาริย์ว่า บางคนป่วยเข้าห้องไอซียู ก็ให้ขอปู่ช่วย ซึ่งอธิบายไม่ถูกแต่เขาหายจากโรคนั้นนะ แต่ให้บอกท่านว่าจะถวายไข่ยี่สิบแผง นึกถึงคนป่วยแล้วบอกว่า คนถึงที่ตายถ้าเขายังมีบุญเก่าอยู่ก็ขอให้หายอาการป่วยผ่านพ้นการเสียชีวิต การมีชีวิตรอดชีวิตใหม่ขอถวายไข่ยี่สิบแผง บางอย่างเราก็รู้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในภพภูมิต่าง ๆ แต่เมื่อมาพบกับตัวเองก็เชื่อถือเพราะมันเกิดขึ้นอีกประการองค์ปู่ได้สร้างความสบายใจอย่างมาก ทุกวันนี้ขอค้าขายให้อาชีพนี้เลี้ยงชีวิต ไม่ถึงกับรวยแต่ไม่อึดลำบาก พอให้มีกำไรได้ บางวันขายดีเกินสิ่งที่คาดเดา การบูชาก็เลยเป็นปกติทำทุกวัน ตื่นเช้ามาก็สักการะองค์ปู่ก่อนจะดำเนินการใด ๆ ยังมีปฎิหาริย์อีกเรื่องที่สร้างเหตุผลให้เราแปลกใจ เราจะขายที่ดินและพื้นที่ตรงนั้นมันเป็นพื้นที่ตาบอด ใครมาก็ไม่สนใจ เลยมาขอปู่และเขาก็ขายที่ได้ลูกจะแค้น ใช้เวลาสักพักปรากฏว่ามีคนติดต่อขอซื้อ บางคนจะไปสอบบรรจุครู ซึ่งการแข่งขันเรื่องตำแหน่งเปิดนัดเดียวคนสมัครมากกว่า เลยเบนเข่นเดียวกัน แต่กล่าวการบนด้วยการขอถวายน้ำแดงพันสัร้อยขวด แล้วเขาก็สอบบรรจุติด จนคนชุมชนเชื่อว่า หากบ้านใครอยากให้อายุหลานเรียนเก่ง สอบได้ ก็มาเลือกวิธีการมาบอกปู่ให้ท่านช่วย จึงเป็นความเชื่อใจของชาวบ้าน ปฎิหาริย์จะเกิดได้ดีเราต้องเป็นคนดี ยึดมั่นในพระธรรม มันคงไม่มีพวกหลักโมฆะแล้วมาขอพรท่านช่วยโดยให้ตำรวจไม่จับหรือจับไม่ได้ ก็คงเป็นไปไม่ได้ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, 2566)

ผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์ออกนาม อายุ 50 ปี ผู้ค้าขายวัตถุมงคล ได้กล่าวถึง ปฎิหาริย์ในหลวงพ่อกับธุรกิจการค้าขายพระเครื่องว่า ครั้งหนึ่งการค้าขายไม่เป็นไปตามความตั้งใจจึงคิดว่าวันนี้จะมีรายได้สักก้อนจากที่ใดดี บังเอิญในกลุ่มคนสะสมพระเครื่องได้คุยกันว่า ลองไปบนปู่และท้าวเวสสุวรรณดูก่อน ผมจึงตั้งใจว่า ถ้าผมขายเหรียญทองคำนี้ออก วันนี้น้ำราคาที่ตั้งใจขายจำนวนหนึ่งแสนบาท ผมจะมาแค้นท่านด้วยน้ำแดง ตั้งใจอธิษฐานเพียงแค่นี้ เช้าวันหนึ่งไม่กี่วันหลังจากการขอท่าน ผมได้ลูกคำที่ต้องการพระทองคำและขายออกไปหนึ่งแสนบาท เป็นเรื่องที่ได้ตั้งใจแต่เราต้องไปทำตามคำที่เราบอกท่าน สิ่งนี้ก็คือการรักษาคำพูดเป็นคุณธรรมเช่นกัน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, 2566)

ในกลุ่มประชากรศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความสอดคล้องกันด้านข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของตนเอง ผู้ที่บูชาวัตถุมงคลถึงไม่เคยพบปฎิหาริย์จากวัตถุมงคลแต่ก็ยังคงมีความเชื่อความศรัทธาต่อวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง เพราะเป็นสิ่งที่พกดติดตัวทำให้เกิดกำลังใจและแนวทางในความปรารถนาทางคุณธรรมความดี พระเครื่องมีพลังคุ้มครองให้เกิดการป้องกันและสร้างความปลอดภัยให้ผู้ครอบครอง การนำพาความผูกพันต่อเครื่องรางของขลังในลักษณะการฝากตนเองเป็นลูกหลานของพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ภายใต้วัดสำคัญที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ดังนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกที่เกี่ยวกับเรื่องราวของพระเครื่อง เครื่องราง ตลอดจนกระบวนการค้าขายโดยใช้วัตถุหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นอาชีพและเกิดการสร้างรายได้ ซึ่งสอดคล้องการศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยศึกษาด้านทัศนคติองค์ประกอบของทัศนคติ (สุชา จันทรเฒ, 2540, หน้า 271) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติที่สำคัญ 3 ประการคือ

1) Cognition Component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับ ความรู้ (Knowledge) การรับรู้ (Perception) และความเชื่อ (Beliefs) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้ หรือมีความเชื่อว่าสิ่งใดที่ส่งผลในทางที่ดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น 2) Feeling Component เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของบุคคลซึ่งมี อารมณ์เกี่ยวข้อง หากบุคคลมีความรู้สึกรักหรือพึงพอใจบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลนั้นด้วย แต่ถ้าหากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใดก็จะทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้นด้วย 3) Action Tendency Component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavior) ของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตอบโต้อย่างใดอย่างหนึ่งออกมา พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเกิดจากความรู้และความรู้สึกที่เขามีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์ หรือบุคคลนั้น ๆ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยึดถือวัตถุมงคลของชุมชนวัดมหาวนารามที่มีต่อวัตถุมงคลรูปแบบต่าง ๆ ของวัดมหาวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจัยสำคัญจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างจากการเก็บข้อมูลเชิงปรากฏการณ์พบข้อมูลรายด้านดังนี้

1) ปัจจัยด้านสังคม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงผลการตัดสินใจบูชาวัตถุมงคล ระดับอายุ 15 – 80 ปี ไม่ได้เกิดจากช่วงอายุและเพศ แต่เกิดขึ้นจากทัศนคติที่ตรงกันภายในกลุ่มผู้ที่บูชาวัตถุมงคล โดยมีข้อมูลสนับสนุนเกี่ยวกับเรื่องเล่าประสบการณ์ผู้ที่พบกับสิ่งประหลาดหรือเหตุการณ์ในการพกเครื่องรางต่าง ๆ ซึ่งไปสร้างค่านิยมและสอดคล้องกับกระแสนิยมทางสื่อออนไลน์ทำให้การเข้าถึงพระเครื่องมีกลุ่มคนมากขึ้นและไปสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ชอบเหมือนกันในกลุ่มทั่วไป กรณีการบูชาพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์พระคู่บ้านคู่เมืองพร้อมกับการมีอยู่ของวัตถุมงคลในกลุ่มพระเครื่องของพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง การบูชาจะเกิดขึ้นพร้อมกับเรื่องราวเรื่องเล่าของพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง เป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้บูชาเกิดความต้องการในพระเครื่อง ที่ตนเองต้องการสำเร็จในหน้าที่การงานและความปรารถนาให้สมหวัง เพิ่มจำนวนผู้ศรัทธาในพระเครื่องแสดงความผูกพันในมิติทางสังคมชาวพุทธ แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สามารถเกิดปรากฏการณ์ที่คล้ายคลึงกันกับชุมชนวัดมหาวนาราม

2) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (วัตถุมงคล) โดยมี 2 เหตุปัจจัยย่อย คือ ความสมบูรณ์และความสวยงามของผลิตภัณฑ์ และความศักดิ์สิทธิ์ของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการพิถีพิถันในการสร้างจากวัสดุในแต่ละยุคสมัย รูปทรง การออกแบบ ลวดลาย กระบวนการผลิต อายุของวัตถุมงคล ร่องรอยตำหนิที่ผ่านการใช้งาน ความขลัง และการปลุกเสกของครูบาอาจารย์ ส่งผลให้วัตถุมงคลชนิดนั้นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปจนกลายเป็นที่ต้องการสะสมและบูชาของผู้ที่บูชาวัตถุมงคลชุมชนมีความต้องการครอบครองวัตถุมงคลแต่ละชนิด มักเกิดขึ้นจากชิ้นงานวัตถุมงคลมีการผสมผสานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ที่ดำเนินการจัดสร้างของวัดมหาวนารามเพิ่มเติมมากขึ้นในยุคหลัง มีเป้าหมายจากการจัดกิจกรรมจากทางศาสนาในโอกาสสำคัญเพื่อระดมทุนพัฒนา วัตถุมงคลที่เกิดขึ้นมักมีความพิเศษที่แตกต่างวัตถุมงคลปกติ การออกแบบในชิ้นงานที่สวยงาม วัสดุในการจัดทำมีเนื้อโลหะพิเศษ การออกโค้ดตัวเลขรุ่น และการส่งจองวัตถุมงคลโดยใช้การประชาสัมพันธ์ออนไลน์ ป้ายประกาศกลุ่มผู้มีความประสงค์ในวัตถุมงคลเข้าถึงการเข้าซื้อขายเพิ่มกลุ่มผู้มีความต้องการในวัตถุมงคลเพิ่มขึ้น ตัวอย่าง วัตถุมงคลรุ่นท้าวเวสสุวรรณ เป็นวัตถุมงคลสร้างจากวัดมหาวนาราม องค์ประกอบวัตถุมงคลมีเนื้อทองคำ เนื้อเงิน เนื้อทองแดง และเนื้อโลหะอื่น ๆ

3) ปัจจัยด้านราคาและช่องทางจำหน่าย ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง อายุระหว่าง 15 – 80 ปี รับข่าวสารและข้อมูลวัตถุมงคลจากตลาดพระเครื่อง ช่องทางออนไลน์ และบุคคลรอบข้างเป็นผู้สื่อสาร วัตถุมงคลเป็นแนวทางพิจารณาพร้อมกับองค์ประกอบผลิตภัณฑ์พระเครื่องและให้ราคากับวัสดุในการสร้าง รูปทรง ลวดลาย เอกลักษณ์ที่โดดเด่นในแต่ละยุคสมัยของเครื่องรางมีประวัติความเป็นมาการสร้าง จำนวนที่ผลิต พุทธลักษณะสวยงาม การตัดสินใจเพื่อจะบูชาซึ่งต้องใช้เวลาในการพิจารณาว่าจะบูชาหรือไม่บูชาก็ได้หรือรอโอกาสในการต่อรองเรื่องราคา ทั้งนี้กลุ่มผู้เช่าสามารถสืบค้นราคาเปรียบเทียบจากข้อมูลออนไลน์ และราคาจากร้านที่จำหน่ายพระเครื่องอื่น ๆ และตัดสินใจเช่าซื้อด้วยความเสรี

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. วัดมกุฏกษัตริยารามมีสวนสร้างขวัญกำลังใจ เป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการตัดสินใจชาววัดมกุฏกษัตริยาราม ผู้ที่ตัดสินใจชาววัดมกุฏกษัตริยารามเห็นการบูชาพระเครื่องเป็นเครื่องมือที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างกำลังใจ การปกป้องคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัย พร้อมกับช่วยให้สมความปรารถนาในการทำบารมีหน้าที่สิ่งต่าง ๆ

2. พุทธศิลป์พิมพ์ลักษณะพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง พุทธศิลป์พระประจำเมืองแสดงถึงคุณค่าของศิลปะที่โดดเด่นและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างวัดมกุฏกษัตริยารามจึงเป็นการบ่งชี้เรื่องราวของประวัติศาสตร์ของวัด เนื่องด้วยพระเครื่องได้กำหนดรูปแบบและประเภทการสร้างไว้ให้มีลักษณะต่าง ๆ แสดงรูปแบบผ่านกาลเวลามายาวนาน เป็นคุณค่าและทุนชุมชน

3. ความเชื่อถือเกิดจากเรื่องเล่าในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การบูชาวัดมกุฏกษัตริยารามและประสบกับเรื่องราวปฎิหาริย์และไม่เคยพบปฎิหาริย์ ทั้ง 2 กลุ่มนี้ คือ มีพื้นฐานทัศนคติที่เหมือนกันคือความศรัทธาต่อวัดมกุฏกษัตริยารามที่เป็นองค์ประเจ้านินทร์แปลง การตัดสินใจบูชาและครอบครองบงบอกถึงความเป็นชุมชนมหานารามและเป็นชาวพุทธ พระเครื่องยังมีส่วนสำคัญในการเตือนตนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องและคงความดีมีคุณธรรม

ทัศนคติกับวัดมกุฏกษัตริยารามทำให้เห็นปรากฏการณ์ความนิยมทางสังคมชุมชนวัดมกุฏกษัตริยาราม ซึ่งเป็นหลักการที่มีการศึกษาโดย จรัส พยัคฆราชศักดิ์ (ม.ป.ป., 34) แนวคิดการที่มนุษย์ต้องอยู่กับความเชื่อโดยมีความผูกพันและมีอาจหาความเชื่อได้ทั้งนี้เพื่อให้วัดมกุฏกษัตริยารามเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ให้ความสบายใจ เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจ ด้วยเหตุนี้ผู้บูชาจึงเกิดความต้องการจะมีวัดมกุฏกษัตริยารามไว้ครอบครองเมื่อได้รับการกระตุ้น การแนะนำ ความนิยม ส่งผลทางด้านความต้องการมากขึ้น ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกันกับข้อค้นพบทางการวิจัย และสอดคล้องกับ เบนาสิต เพียรรักษ์ และศรีณย์ ธิติลักษณ์ (2564) กล่าวถึง คตินิยมคือ มนุษย์มีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัย ความเชื่อถูกแพร่กระจายไปพร้อมมีสินค้าเครื่องรางของขลังผลิตออกมา ทำให้เกิดความต้องการจึงมีธุรกิจประเภทความเชื่อและรูปแบบของธุรกิจและสินค้าเกี่ยวกับความเชื่อสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบคือ ความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลข และการขายสัญลักษณ์ ความนิยมปัจจุบันมีการนำแฟชั่นมาผสมผสานทำให้เครื่องรางกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งและธุรกิจดำรงอยู่ต่อไปได้ ทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับสิ่งบูชาวัดมกุฏกษัตริยาราม มี 2 ส่วน คือแรงจูงใจในการสะสม และความเชื่อความศรัทธา

การศึกษาปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบูชาวัดมกุฏกษัตริยาราม ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ค่านิยม ทัศนคติ พฤติกรรม จิตศรัทธา มีความเชื่อ นิยมชมชอบ ต้องการที่ยึดเหนี่ยว ขอโชคขอลาได้ สามารถทำให้แคล้วคลาดปลอดภัย คอยคุ้มครองปกป้องรักษาตนเองจากสิ่งอันตรายและการสมหวังดังปรารถนา ตลอดจนกระแสนิยมในวงพระเครื่องเกิดความต้องการที่จะบูชาวัดมกุฏกษัตริยารามคล้าย ๆ กัน พระเครื่องที่มาพร้อมกับเรื่องราวปฎิหาริย์มักเกิดความนิยมสร้างชื่อเสียงให้วัด สิ่งนี้เป็นแรงผลักดันให้ตัดสินใจบูชาวัดมกุฏกษัตริยารามและสร้างตลาดพระเครื่อง ความสำคัญของพระเครื่องจะมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูใบฎีกาวิศว์ศักดิ์ ได้ศรีโคตร และคณะ (2563) อธิบายถึง พุทธพาณิชย์มีวิธีการในการสร้างคุณค่าและความต้องการให้กับผู้ที่มีความเชื่อและศรัทธา การบริการพุทธพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพจะนำมาซึ่งรายได้อย่างมากมายจึงทำให้ตลาดพระเครื่องยังคงเติบโตอยู่ในสังคมชาวพุทธ

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ โดยมี 2 เหตุปัจจัยย่อย คือ ความสมบูรณ์สวยงามของผลิตภัณฑ์ และความศักดิ์สิทธิ์ของผลิตภัณฑ์ จากความพึงพิถันในการสร้างจากวัสดุในแต่ละรุ่น รูปทรง การออกแบบ กระบวนการผลิตรุ่นของวัดมกุฏกษัตริยาราม หรือการพิจารณาจากร่องรอยตำหนิที่ผ่านการใช้งาน ความศักดิ์สิทธิ์ที่เข้มขลัง จากการปลุกเสกของครูบาอาจารย์ ส่งผลให้วัดมกุฏกษัตริยารามมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปและเพิ่มเนื้อหาเรื่องราวให้กับพระเครื่องของแต่ละรุ่นสร้างความภูมิใจต่อชาววัดมกุฏกษัตริยาราม

ปัจจัยด้านราคาและช่องทางจำหน่าย ปัจจัยด้านราคาและช่องทางจำหน่าย ราคาของวัดมกุฏกษัตริยารามเป็นปัจจัยที่มีผลต่อบูชาของผู้ที่ตัดสินใจบูชาโดยขึ้นอยู่กับความพอใจและการตกลงระหว่างการค้าขายของผู้ที่ตัดสินใจบูชาวัดมกุฏกษัตริยารามและผู้ขาย สภาพความสมบูรณ์ของวัตถุ ความสวยงาม อายุของวัตถุ อำนาจความศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผลมาจากพระเกจิอาจารย์ และร่องรอยตำหนิที่ผ่านการใช้งาน อาจมีราคาที่ต่ำมากไปจนถึงราคาที่สูงมาก ซึ่งต้องใช้เวลาในการพิจารณาว่าจะบูชาหรือไม่บูชาก็ได้ตามความเหมาะสมของผู้ซื้อและผู้ขาย

ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน เป็นสิ่งกระตุ้นที่สร้างแรงจูงใจให้ตัดสินใจบูชาพระเครื่องและสร้างทัศนคติในการทำความดี เมื่อพิจารณาด้านแรงจูงใจภายใต้การอธิบายของแนวคิด Kelman (1979) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมบุคคลที่ได้รับมาจากเงื่อนไขของอิทธิพลทางสังคมและพื้นฐานของการจูงใจที่แตกต่างกันย่อมส่งผลให้มีความแตกต่างกันทางการแสดงออก คือ การทำตาม การถอดแบบ การยอมรับเป็นส่วนตน ในระดับปัจเจกการใช้วัตถุมงคลย่อมมีเหตุผลที่แตกต่างกัน เมื่อสภาวะของคนเหล่านั้นได้รับข้อมูลในสิ่งที่ตนเองยอมรับในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะสอดคล้องกับ พระธรรมธัชสิทธิ์ ชยธมโม (2561) ว่าด้วยการบูชาวัตถุมงคลเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมดีในทางพระพุทธศาสนาของประชาชนผู้ที่บูชาช่วยให้ประสบความสำเร็จ สุขสมหวังตั้งปรารถนา ซึ่งการศึกษานี้พบข้อมูลที่เกิดขึ้นเป็นความนิยมต่อเครื่องราง ของขลัง ในกลุ่มชุมชนที่เป็นชาวพุทธ จึงมีความศรัทธาเป็นพื้นฐาน และเชื่อเรื่อง กุศลความดี เวรกรรม ประกอบกับชุมชนแห่งนี้เป็นกลุ่มคนอีสาน ที่มีแนวคิดด้านการนับถือบรรพบุรุษ ผี และเครื่องราง พวกเขาจึงถือว่า เครื่องรางเป็นส่วนหนึ่งของมรดกสิ่งสำคัญที่สามารถให้สืบทอด ต่อลูกหลานให้ดูแลสืบไป จึงเห็นว่าเครื่องรางบางชิ้นมีการถูกส่งมอบต่อจากคนรุ่นเก่า สอดคล้องกับการศึกษาของ เบนาชิต เพียรรักษ์ และศรีณย์ ธิติลักษณ์ (2564) ที่อธิบายการตัดสินใจซื้อบูชาเครื่องรางของขลังเพื่อตอบสนองปัจจัยของตนเองทางความเชื่อ ความศรัทธา ความนิยม และการสะสม พระเครื่องที่เรียกว่า องค์พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง จึงมีคุณค่าที่ได้ครอบครอง มีคุณค่ามากกว่าทรัพย์สินที่เกิดขึ้น สังคมชาวอีสานมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ทำให้เกิดการรักษามรดกที่เป็นพระเครื่องเท่ากับการรักษาสมบัติของพ่อ แม่ ส่งผลต่อสันติสุขของศาสนาให้คนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาผู้ประกอบการพระเครื่อง แนวโน้มกระแสนิยม และความต้องการของผู้ที่ตัดสินใจบูชาวัตถุมงคลของขลัง
2. การศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบูชาวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงมุมมองที่หลากหลายและขยายผลต่อไปได้ในอนาคต

รายการอ้างอิง

- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (ม.ป.ป.). *เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น*. มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์.
- ชาญชัย คงเพ็ญธรรม และคณะ. (2562). *การผจญความเชื่อทางศาสนาในวัดทางพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดในอำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดอุบลราชธานี*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เบนาชิต เพียรรักษ์ และศรีณย์ ธิติลักษณ์. (2564). คตินิยมของธุรกิจและสินค้าเกี่ยวกับความเชื่อ. *วารสารวิชาการ มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(3), 18.
- พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ไตรศรีโคตร, ส่งสุข ภาแก้ว และพัชรีย์ สายบุญเย็น. (2563). พุทธพาณิชย์ในสถาบันพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 7(11), 424-439.
- พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ. (2564). พระพุทธศาสนากับการสร้างวัตถุมงคล. *วารสารภาวนาสารปริทัศน์*, 1(1), 79-96.
- พระธรรมธัชสิทธิ์ ชยธมโม (ศรชัย). (2561). *การบูชาวัตถุมงคลเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมดีในทางพระพุทธศาสนาของประชาชน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- สุชา จันทร์เอม. (2540). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Kelman, H. C. (1979). *The Role of Action in Attitude Change*. Retrieved on April 25, 2023, from https://scholar.harvard.edu/files/hckelman/files/Role_of_Action_1980.pdf